

”Hvad rager det mig?”

Lars Sandbeck, lektor i almen teologi ved FUV, har gjort sig nogle grundovervejelser over det, han kalder kirkens forkyndelseskriser. Der er brug for en gentænkning, så tro og kristendom igen kan føles vedkommende og relevant i menneskers liv. Kirken Underviser har mødt ham til en snak om, hvordan en sådan fornyelse af forkyndelsen kan folde sig ud.

Af Hanne Høgild, teologisk medarbejder i Folkekirkens Konfirmandcenter og redaktør af Kirken Underviser
Illustration: Ole Steen Pedersen

Ude af sync

For nylig skrev Lars Sandbeck følgende status på sin Facebook:

Præsten:

»Barnet bliver indpodet på Kristus ... troen er en gave ... han døde for dine synders skyld ...«.

Kvinden:

»Hvad rager det mig?«

Jeg spørger ham, hvad han ville med den statusopdatering?

»Jeg ville gøre opmærksom på den situation, som kirkelig forkyndelse og undervisning befinder sig i i dag. For mig at se er den situation nemlig kendetegnet ved, at det semantiske fællesskab mellem kirke og kultur i mange henseender er brudt sammen.«

Lars forklarer, at et semantisk fællesskab ikke kun betyder, at man bruger det samme sprog, de samme ord og lægger den samme betydning i ordene. Det betyder også, eller i den her sammenhæng betyder det måske snarere, at der neden under vores ord og sprog ligger et lag af livstydning, en forventning til livet og en forventning til, hvad man kan få ud af livet, og hvad der er vigtigt i tilværelsen.

»Så det er altså den grundlæggende forståelsesramme, som kirken ikke længere deler med befolkningen?«

»Ja, det er her i det felt, det semantiske fællesskab, at befolkningens forventninger og kirkens svar på de forventninger ikke længere matcher hinanden. Det betyder, at kirken godt kan lære mennesker rent kognitivt at forstå ord som håb, synd, tro og frelse, men det vil stadig ikke sige dem noget eller føre til en eksistentiel vedkommende tilegnelse.«

Han forklarer, at det netop er det, den tegning illustrerer, som han satte på sin Facebook som illustration af ordvekslingen mellem præsten og kvinden. »Og det er også derfor, jeg forestiller mig, at kvinden ikke svarer »Det forstår jeg ikke,« men i stedet svarer »Hvad rager det mig?« Det siger hende ganske enkelt ikke noget. Vi er et andet sted, end vi var, da den evangelisk lutherske kristendom blev formuleret. Den er formuleret ud fra tankestrukturen synd-nåde, men sådan tænker mennesker altså ikke i dag, og derfor vil de også sjældent forbinde noget meningsfuldt med det kristne budskab, også selv om de har forstået, hvad ordene betyder.«

»Det handler i første omgang om at finde ud af, hvorfor evangeliet, sådan som vi har lært at tænke det, opleves som irrelevant af flere og flere mennesker i dag.«

Det siger dem ikke noget

Da jeg læste ordvekslingen på Lars Sandbecks Facebook, så jeg det som et tidstypisk, om end fiktivt, eksempel på, hvordan en dialog kunne have udspillet sig mellem en præst og en mor ved en dåbssamtale. Kvindens svar er selvfølgelig anfægtende og provokerende, så Sandbeck må kunne sige noget om, hvilke tegn, han ser på, at præstens budskab ikke rager mennesker i dag?

»Hvis man har en sociologisk tilgang til folkekirken, vil man ud fra empiri og statistik kunne sige, at folkekirken er en succes, fordi rigtig mange mennesker er i berøring med den hen over et år. Det vil typisk være i forbindelse med de fire store ritualer: dåb, vielse, konfirmation og begravelse. Her kommer et overvældende flertal af den danske befolkning i kontakt med kirken. Men i forbindelse med det ritual som virkelig har et teologisk indhold, nemlig nadveren, møder vi dem sjældent. Så

hvor der i forkyndelsen er mest på spil, har vi ingen kontakt, men vi møder dem udelukkende, hvor de alment menneskelige og ind imellem rent personlige behov for at markere overgange i tilværelsen gør sig gældende. For mig at se siger det noget om, at folk gerne vil komme og tale om livet i almindelighed, men det specifikt kristne får vi sjældent mulighed for at tale med dem om.«

For præster og alle andre, der er ansat i kirken til at forkynde evangeliet, er det noget af en kamel at få ned gennem svælget, hvis det forholder sig sådan, som Lars Sandbeck hævder, at det specifikt kristne budskab ikke siger folk noget i dag. Men han understreger, at det er sådan, han selv oplever det i de samtaler, han har med folk, når han som foredragsholder og underviser er i sammenhænge, hvor der ikke er kirkevante til stede.

Han bliver derfor nødt til at komme med et bud på, hvordan man så kan få budskabet og dets indhold til at »rage« og vedkomme mennesker i dag.

»Hvis vi tager det teologiske først: I første omgang skal vi indstille os på, at der ikke findes en nem og kortsigtet løsning. Vi står over for et problem, der ikke kan løses med en kommunikationskampagne. Men hvis jeg har ret i, at det semantiske fællesskab er eroderet, skal der fundamental teologisk nytænkning til. Hvis vi ikke længere kan operere ud fra det synd-nåde skema, vi har fra Luther, bliver vi nødt til gennem en grundig undersøgelse at finde ud af, hvad der så kan være det centrale i evangeliet. Præster må sætte sig ved skrivebordet og læse teksterne med nye briller.

Pædagogisk og sociologisk har vi også en opgave. Her må vi først prøve at forstå, hvordan folk tænker i dag, så vi er mere bevidste om, hvad det er for en kultur, vi taler ind i. Det er ikke fordi, det handler om, hvilke behov folk har, og så skal vi tilpasse budskabet efter det. Men det handler i første omgang om at finde ud af, hvorfor evangeliet, sådan som vi har lært at tænke det, opleves som irrelevant af flere og flere mennesker i dag. Der er i virkeligheden en form for selvkritik i det her.«

Folkekirken i forkyndelseskrisen

Herfra fører samtalen over i det, nogle ynder at kalde kirkens »klubsprog«, altså en sprogbrug som kun de særligt indforståede har forudsætning for at afkode og forstå. Men det er faktisk ikke i klubsproget, problemet ligger ifølge Lars Sandbeck.

»For mig at se er det de færreste præster, der taler det, som nogle vil kalde et indforstået klubsprog. Problemet ligger faktisk et andet sted. Præster er som regel gode formidlere, men problemet er, at vi er usikre på og i tvivl om, hvad det er, vi skal formidle. Folkekirken befinder sig ikke i en formidlingskrisen, men en forkyndelseskrisen. Så det er altså ikke, fordi vi taler et indforstået klubsprog, at vi har et problem, men vi har et problem, fordi indholdet i vores tro og den virkelighed, troen peger hen på, efterhånden ikke giver mening hverken for befolkningen eller for os selv længere. Nogle taler om, at kirkens problem er et dannelsesstab i befolkningen, fx at folk ikke længere ved, hvad en salme er, hvad påske er eller et kirkeår. Den viden kan vi jo godt arbejde på at få tilvejebragt, men vi må nøje overveje, om en højnelse af dannelsesniveaet overhovedet har en positiv konsekvens i forhold til, om folk vil tage budskabet til sig og opfatte det som betydningsfuldt. Jeg tror det ikke,« siger han.

»Hvis vi fx bare gentager ordret, hvad Luther sagde om, at vi retfærdiggøres gennem troen alene, så forkynder vi i dag ikke længere evangeliet, vil jeg mene.«

At sige noget nyt for at sige det samme

Som jeg forstår det, Lars Sandbeck siger her, handler det altså ikke blot om at støve de gamle ord af, så det lyder mere mundret i dag. Det er også på selve indholdssiden, der skal tænkes anderledes. Selv formulerer han det sådan, at det handler om at sige noget nyt, for at kunne sige det samme og uddyber: »Hvis vi fx bare gentager ordret, hvad Luther sagde om, at vi retfærdiggøres gennem troen alene, så forkynder vi i dag ikke længere evangeliet, vil jeg mene. For Luther betyder troen noget, vi ikke selv kan præstere. I dag betyder troen at være autentisk. Så hvis vi siger til et menneske i dag, at det ikke er gennem gerninger, men gennem troen, vi bliver frelst, så vil folk langt hellere have gerningerne, for det er trods alt overkommeligt. For at skulle præstere en autentisk tro er for det første umuligt, og for det andet sættes der dermed en menneskelig betingelse op for frelsen. Og så er det ikke længere evangelium. Så i dag er det mere sandt at sige, at vi retfærdiggøres gennem ikke-tro eller tvivl, dvs. gennem fraværet af en autentisk tro vi selv skal præstere. På den måde siger vi det samme som Luther ved alligevel at sige det modsatte. Det afslører også, hvordan fornyelse og traditionsbevarelse er to sider af samme sag.«

Tilbage står nu det spørgsmål, om han så rent faktisk tror, at kristendommens budskab er relevant for mennesker i dag og svarer på de længsler og spørgsmål, moderne mennesker er optaget af, hvis blot vi i forkyndelsen forholder os mere direkte til det, der er på spil i menneskers liv i dag i stedet for at trække det gamle synd-nåde-skema ned over menneskers liv?

»Nej! For jeg tror, vi er nødt til først at skabe længslerne og forventningerne hos de mennesker, vi gerne vil nå med evangeliet. Vi er som kirke nødt til at gå ind i en dialog med befolkningen om, hvad vi overhovedet kan forvente os af tilværelsen. For gør vi ikke det, ender vi med at tilpasse budskabet efter folks forventninger i stedet for at lære dem, hvilke forventninger kristendommens budskab svarer til og på. Så igen er der ingen vej uden om det fundamentale arbejde, der består i at give folk en forståelse af, hvad der i kristendommen menes med ordet »Gud« og dermed også med »virkelighed«. For uanset om vi mener, evangeliet er et budskab om tilgivelse eller nåde eller håb eller trøst, ender det i det rene Brinkmann, hvis ikke folk er i stand til at tænke Gud med i forudsætningen for budskabets mening.« For Lars Sandbeck mener, at folkekirkens grundlæggende problem er, at befolkningen er lige så religiøs og transcendentshungrende, som den altid har været, men efterspørgslen efter et personligt og dermed trinitarisk gudsbillede er så godt som fraværende.

Hvad sker der i dåben?

Inden vi runder af, må vi tilbage til den fiktive samtale fra hans Facebook-opdatering. For gad vide, hvordan Lars Sandbeck selv ville have forklaret kvinden, hvad der sker i dåben, hvis han skulle formulere sig ud fra det benspænd »at sige noget nyt for at kunne sige det samme«. Men svaret bevæger sig i en lidt anden retning.

»Lige her synes jeg, vi bliver nødt til at overveje, om der overhovedet sker noget i dåben. Der sker jo i hvert fald ikke det, at vi bliver Guds børn i den forstand, at vi frelses, for det har Kristus allerede klaret for os på korset. Og idet dåben sjældnere og sjældnere erfares som en indlemmelse i menighedens fællesskab, må vi også overveje, om det overhovedet giver mening at tale om at blive indpodet på Kristus. Og hvis vi ikke som Luther er i stand til at opfatte dåben som en eksorcistisk handling, der driver djævel og synd ud af barnet, så er der vel kun tilbage at betragte dåben som en synlig forkyndelse af evangeliet. Derfor sker der tilsyneladende teologisk set hverken mere eller mindre i dåben, end der sker i en prædiken. Jeg anerkender selvfølgelig behovet for nogle kropslige handlinger, synlige tegn og menneskers oplevelse af delagtighed i et ritual, men det er et spørgsmål om psykologi og sociologi – ikke teologi.«

Lars Sandbeck skal videre til et andet møde, så samtalen ender her. Men med den afslutningsreplik er folkekirkens præster og alle andre inviteret til at sætte sig ind i sit studerekammer og overveje med sig selv, hvordan de selv ville svare en mor, der kommer og spørger, hvad der sker i dåben – teologisk set.